

IN MEMORIAM TADEUSZ LEHR-SPLAWINSKI

Pretresla nas je vest o nenadni smrti velikega poljskega slavista, ki se je kljub njegovi visoki starosti štiriinšedemdesetih let ni še nihče nadejal. Navadili smo se njegove neizčrpne, živahne aktivnosti in pogrešali bomo njegova topla, a vendarle trezna in pronicljiva stališča v vseh temeljnih vprašanjih, ki vedno znova vznemirjajo slavistiko. Njegova domovina ga je odlikovala z najvišjimi priznanji, ki jih more doseči znanstvenik, vsi, ki imamo opraviti s slavistiko, pa se spoštljivo klanjamo razboritemu duhu, ki je v petinpetdesetih letih svojega neutrudnega publicističnega dela s preko štiristo knjigami, razpravami in članki tako globoko in učinkovito posegel ne samo v srž svoje ožje stroke, polonistike ampak tudi na vsa področja primerjalnega slovanskega jezikoslovja, slovanske etnogeneze, starožitnosti in prazgodovine.

Učenec velike poljske trojice Rozwadowskega, Łoša in Nitscha, a tudi Vondráka in Rešetarja na Dunaju, se je s kombinacijo študija slovanske in klasične filologije že štiriindvajsetleten uveljavil s tehtno študijo o slovanski akcentologiji in se z osemindvajsetimi leti že habilitiral na univerzi v Krakovu. Njegov nagli vzpon nas spominja na našega leto starejšega Ramovša, s katerim sta bila vse življenje prijatelja in zaveznika. Po nekaj letih docenture v Poznanju in v Lvovu je pristal na matični krakovski univerzi in ostal do zadnjega duša vseh kulturnih prizadevanj tega, za slavistiko tako pomembnega središča.

Težko je v zgoščenih potezah podati vsaj bežen pregled njegovega dela. V mladosti je odlično posegel v razvoj slovanske akcentologije ter skoraj istočasno z Rozwadowskim in Belićem utemeljil nove poglede, ki jih znanost do danes še ni bistveno prekoračila. Nič manj pozornosti ni posvetil praslovanski fonetiki: njegove študije o nazalnih, o metatezi likvid, o genezi praslovanskega *ch*, o praslovanskih narečjih in o klasifikaciji slovanskih jezikov so nepogrešljiva podlaga vseh trditev novejših primerjalno slovanskih gramatik. Zanimala ga je tudi cerkvena slovanščina, in njegova slovnica, ki je izšla prvič že leta 1922, je doživela po vojni že četrto izdajo.

Pri vseh problemih, ki so ga pritegnili, se je skušal dokopati do sintetičnih zaključkov. Zato se ni omejil samo na glasoslovje, čeprav je izšel iz šole mladogramatikov, ampak je upošteval in skušal vrednotiti vsa fakta, ki jih je bilo mogoče pritegniti za celotno presojo. Čeprav je bil po študiju samo slavist v ožjem smislu besede, je posegal tudi v indoevropsko komparativistiko, v lingvistično paleontologijo, v prakulturno zgodovino in celo v arheologijo. Zanimaril ni nobene metode, ki bi mogla prinesiti nekaj več jasnosti k vprašanju, h kateremu se je vedno znova vračal, k etnogenezi in pradomovini Slovanov. Vrh teh prizadevanj pomeni njegova knjiga *O pochodzeniu i praojczyźnie Słowian* leta

1946. Toda zadnjih petnajst let svojega življenja je delal največ na tem področju. Analize praslovanskega izraznega fonda, njegova stratigrafija, onomastika tistega prostora, za katerega smemo z največjo verjetnostjo sklepati, da je bil zibelka Slovanov, nova, poglobljena vrednotenja vsega gradiva, ki prihaja v poštev za praslovanske starožitnosti, slovanske migracije in oblikovanje prvih zarodkov bodočih slovanskih jezikovnih skupin in nato narodov, to so delovna področja novejšje poljske lingvistike, ki ji je bil Lehr-Spławiński duša, prvi delavec in organizator. Obenem pa je pripravljaval ne novo izdajo svoje etnogeneze, ampak globlje in širše zamišljeno delo te vrste. Saj je bilo doslej v zgodovini slavistike redko desetletje, ko bi prišli v teh problemih tako daleč naprej.

Pri vsem tem ogromnem delu pa ni nikoli pozabil na svojo ljubljeno poljščino. Sodeloval je s Klemensiewiczem in Urbańczykom pri veliki poljski historični gramatiki. Tudi procesi oblikovanja knjižnega jezika so ga živo zanimali. Vzorne so postale v slavistiki metode, s katerimi je analiziral najstarejšo poljsko pesem o bogorodici. Zanj Poljska ni bila s plotom ograjen svet, dolgo vrsto študij je napisal o medsebojnih vplivanjih in vzporednih razvojnih procesih vseh sosednjih slovanskih narodov, od ukrajinščine, ruščine, izumrle pomorjanščine in polabščine do češčine. Pred tremi leti je začel izhajati celo njegov etimološki slovar polabskih jezikovnih ostankov.

S tem ogromnim delom, ki ga je na kratko težko celo opisati, kaj šele oceniti, se je uvrstil med največje slaviste stoletja. Treba pa bi bilo spregovoriti o njem tudi kot učitelju, ki je vzgojil generacijo domačih in tujih delavcev, in o velikem organizatorju, dolgoletnem predsedniku poljske Akademije. Na njegovo pobudo se je rodila vrsta inštitutov z delovnimi načrti, ki jih že poznamo iz publikacij poljske slavistike in kulturne zgodovine. Pri vsem tem pa je ostal prisrčen in zvest prijatelj vseh, ki so delali po njegovem mnenju dobro. Bil je med prvimi, ki so znali preценiti, kaj je pomembnega celo v delu začetnika, bedel je nad vsem, kar se je dogajalo v slavistiki, in tudi Slovenci smo našli v njem iskrenega zaveznika, ki je od prvih Ramóvševih objav dalje spremljal, vrednotil in dopiral vse, kar se je v naši slavistiki dogajalo.

F. Bezljaj

Franc Zadavec

DRAMATIKA MIRANA JARCA

Razprave o Miranu Jarcu se omejujejo ponavadi na njegovo poezijo in prozo. Res je, da si je v sestavu slovenske poezije po Moderni pridobil razmeroma zanimiv položaj predvsem kot pesnik in da ima pomembno mesto tudi v vrsti slovenskih generacijskih romanopiscev. V obeh zvrsteh, pesniški in pripovedni, je veljal kot ekspresionist tako dolgo, dokler je intenzivno izpovedoval posebno krizo svoje eksistencialne zavesti. V stilu, za katerega se je boril po svoji ekspresionistični fazi, se še ni povsem izčistil in je zlasti poskus objektivne epske pripovedi, kot ga je izdelal v povesti *Jalov dom* (1941), ostal na razmeroma preprosti stilni in problemski ravni.

Kljub njegovi pesniški in pripovedniški usmeritvi pa vendarle ne moremo prezreti, da se je zatekal v svoji prvi in najdaljši, tedaj v ekspresionistični